

Po zapadnutých stopách mien z pamníka

Záhorce a Seleštiny vo Veľkej vojne

PAMNÍK HROBNÍM ZA VLÁST	
1914 - 1916	1936 - 1939
PAVEL STURÁČEK	PAVEL HROBNÁČEK
JURAJ BALÁČEK	STEFAN BOJTOŠ
JURAJ HROBNÁČEK	PAVEL DANČIČEK
JÁN HROBNÁČEK	JÁN KOLLÁR
JÁN MASÁR	JÁN SRAMKA
JÁN TORŠKÝN	SAMUEL CELEHNÍK
JURAJ VERESKÝ	MICHAEL VERESKÝ
JOZEF ČURČEK	JOZEF BOŽIK
JÁN VERESKÝ	
JURAJ MASÁR	
JÁN BOJTOŠ	
JÁN PLEVNÍK	
JÁN VERESKÝ	

Branislav Kázmer

2014

Pred sto rokmi, dňa 28.7.1914 vypukla prvá svetová vojna, alebo dokiaľ sa vojny nezačali počítať, sa nazývala veľká vojna, niekedy svetová vojna. Skončila sa až o krvavé štyri roky 11.11.1918. Bol to najkrvavejší konflikt, aký dovtedy svet poznal. Do života našej obce sa tiež zapísal ešte krvavejšími písmenami ako druhá svetová vojna.

Rakúsky arcivojvoda a korunný princ, následník habsburského trónu František Ferdinand d'Este, synovec cisára Františka Jozefa I., bol v Sarajeve 28. júna 1914 zavraždený spolu s manželkou, českou šľachtičnou Žofiou Chotkovou, rukou srbského anarchistu - pomocníka srbskej organizácie Čierna ruka (bol členom inej organizácie s názvom Mlada Bosna).

Jeho cisárske a kráľovské Apoštolské veličenstvo František Jozef I. podpísalo večer 25. júla 1914 rozkaz k čiastočnej mobilizácii 8 armádnych zborov pre prípad vojny so Srbskom a Čiernou horou (nášho územia sa netýkala). Pre prípad vojny s Ruskom bola vyhlásená 28. júla všeobecná mobilizácia, kedy vypovedalo Rakúsko - Uhorsko vojnu Srbsku a 6. augusta bola vyhlásená vojna Rusku. Domácomu obyvateľstvu to bolo oznámené cisárskym manifestom - jeho cisárskeho a apoštolsko-kráľovského veličenstva - „Mojim národom“ a bubnovaním, v čase doznievajúcej žatvy, začiatkom augusta 1914.

Do zbrane boli povolaní okrem príslušníkov profesionálneho dôstojníckeho zboru a vojakov, ktorí vykonávali základnú vojenskú prezenčnú službu aj odvodové ročníky, na ktoré sa vzťahovala mobilizácia. Samotná mobilizácia sa týkala záložníkov a náhradnej zálohy pre spoločnú armádu a obe (uhorskú a rakúsku) vlastibrany medzi 25. a 32. rokom veku (ročníky 1882 - 1889), ďalej tých vojnopovinných, medzi 33. až 42. rokom veku (ročníky 1872 - 1881), ktorí prešli výcvikom, ale z rezervnej zálohy spoločnej armády, či vlastibrany už boli prepustení. Mobilizácia sa vzťahovala aj na aktívne ročníky 1892 - 1890, medzi 22. - 24. rokom veku, a to tých, ktorí boli zaradení do náhradnej zálohy, alebo boli na dovolenkách, a na celý ročník narodenia 1893, t. j. brancov a ich náhradní zálohu, teda ešte nevycvičených 21-ročných vojnopovinných mužov.

Tým už na začiatku vojny dosiahla branná moc plný vojnový stav, čo predstavovalo silu jej poľnej armády 1 421 250 mužov. V priebehu vojny však zmobilizovalo Rakúsko-Uhorsko deväť miliónov mužov.

Vojaci zo Záhoriec a Seleštian (Erdőszelestény) odchádzajú na vozoch do Balašských Ďarmôt (Balassagyarmat) a odtiaľ vlakmi k svojim práporom.

Branná moc Rakúsko-uhorskej monarchie sa od roku 1868 (po rakúsko-uhorskom vyrovnaní) členila na:

1) cisársku a kráľovskú armádu (Kaiserliche und königliche Heer) - tzv. spoločné vojsko,

2) cisárske a kráľovské vojnové loďstvo (Kaiserliche und königliche Kriegsmarine),

3 a) cisársko-kráľovskú vlastibranu (Kaiserliche-königliche Landwehr),

3 b) uhorskú kráľovskú vlastibranu (Magyar királyi honvéd),

4 a) cisársko-kráľovskú domobranu (Kaiserliche-königliche Landsturm) a

4 b) uhorskú kráľovskú domobranu (Magyar királyi népfelkelés).

Vojaci cisárskej - tzv. spoločnej armády - odchádzajú k svojmu 26.

rábskemu (györskemu) pešiemu pluku, k III. práporu do Ostrihomu (Esztergom). 26. peší pluk (26.IR¹) je zaradený po väčšinu vojny do 33. pešej

¹ IR - nem. Infanterieregiment, **gy.e., gy.ezr.** - maď. gyalog ezred - peší pluk,

komárňanskej divízie². V lete 1916 je v 14. bratislavskej pešej divízii a v lete 1918 v 52. pešej divízii.

Vojaci uhorskej armády - honvédu - odchádzajú k 14. nitranskému honvédskeму pešiemu pluku, k II. práporu do Levíc (Léva). 14. honvédskeý peší pluk (14. HIR) je zaradený počas celej vojny do 37. košickej honvédskej pešej divízie.

Na začiatku vojny boli chlapci a chlapi z obce Záhorce zaradení do V. bratislavského armádneho zboru. Odchádzajú vlakmi zo sídiel svojich práporov do Haliče (vtedy Galície) v dnešnom Poľsku a zaberajú frontovú líniu medzi mestami Tarnów a Jaroslaw, východne od Krakova.

26. peší pluk strávil takmer celú vojnu na Ukrajine, až na jeseň 1917 bol nasadený na talianský front.

Oveľa dobrodružnejšia bola púť 14-teho honvédskeho pluku. Od začiatku vojny je na tzv. ruskom fronte, od septembra 1916 na rumunskom fronte, od augusta 1918 je odvelený na talianský a dokonca francúzsky front. Okúsil tak chuť všetkých európskych frontov okrem srbského.

Vypátrať pohyb uhorskej domobrany je už prakticky nemožné. V domobrane sa ocitli seminaristi, učitelia, prvorodení synovia a muži s nižšou zdravotnou klasifikáciou. Bývala používaná na stráženie mostov a komunikácií, železničných uzlov a staníc, mala doplnkovú funkciu, ale častokrát sa zapojila aj priamo do ostrých bojov.

Obrázok 1: Fotografia pomníka v Záhorciach v maďarskom jazyku – okolo roku 1945. Zlava Marta Strhárová, rod. Šramková, Anna Barátiová (Bábefová).

Pokúsili sme sa vypátrať aké boli osudy našich spoluobčanov v prvej svetovej vojne. Prezerali sme rôzne dostupné databázy, archívne záznamy viacerých inštitúcií, a to najmä:

1. Zoznamy strát, ktoré vydávalo počas vojny C. a k. ministerstvo vojny vo Viedni. Text bol tlačený súbežne v desiatich jazykoch rakúsko-uhorskej

²ID - nem. Infanteriedivision, **gy.hdotly.** - maď. gyalog hadosztály - pešia divízia

- monarchie, vychádzal nepravidelne, minimálne v týždenných intervaloch v r. 1914 - 1919, spolu 39.144 strán. ①
2. **Správy o ranených a chorých**, ktoré vydávalo počas vojny C. a k. ministerstvo vojny vo Viedni. Text bol tlačený súbežne v desiatich jazykoch rakúsko-uhorskej monarchie, vychádzal nepravidelne, približne v týždenných intervaloch v r. 1914 - 1917, spolu 27.874 strán. ②
 3. **Kniha úmrtí** - Každý pluk si viedol svoju knihu umretých. Pluky spoločnej armády, cisárske pluky („cisársky a kráľovský“, slov. „c. a k.“, nem. „K. und. K.“, maď. „cs. és kir.“), ju viedli v nemčine (Sterb-Register) a uhorské pluky (honvédu, népfelkelö) v maďarčine (halotti anyakönyve). Vo Vojenskom historickom archíve v Bratislave sa nám v knihách úmrtí z ich fondu podarilo nájsť niekoľko záznamov. ③
 4. **Záznamy vo Vojenskom archíve vo Viedni** - v tzv. Totenkartei - kartotéke mŕtvych - sa nám prostredníctvom vojenského zástupcu Maďarska vo Vojenskom archíve vo Viedni podarilo získať niekoľko záznamov. ④
 5. **Spomienky súčasníkov** ⑤
 6. **Pomník v Záhorciach** ⑥

Pri našom pátraní sme narazili na mnoho problémov, ktoré nám znemožnili zistiť problematiku do skutočnej hĺbky, ako a kde skončili svoju životnú púť naši spoluobčania, prípadne, kde sú pochovaní:

1. neúplnosť vojenskej evidencie
2. chyby vo vojenskej evidencii
3. nespracované databázy štátnych orgánov o vojakoch rak.-uhor. armáde, o voj. cintorínoch
4. jazykové problémy v nemčine, maďarčine
 - a) nejednoznačnosť pri preklade,
 - b) iné terminológie
 - c) prepisy mien
 - d) prepisy zemepisných názvov
 - e) nečitateľnosť záznamov
5. **veľký časový odstup**
 - a) nežijúci priami účastníci
 - b) takmer žiadne údaje v rodinných záznamoch
 - c) žiadne údaje v obecnej kronike
 - d) takmer žiadne spomienky žijúcich na zahynuvších a navrátilcov
 - e) takmer žiadne fotografie,
 - f) takmer žiadne predmety - zápisy, denníky, súčasti uniformy, vyznamenania, ...

Za takýchto ťažkých podmienok sme však zhromaždili zaujímavé údaje o našich bývalých spoluobčanoch, ktoré nám aspoň trošku naznačujú ich, už dnes nepredstaviteľné osudy v jednej z najdramatickejších udalostí novodobých dejín, v udalosti ktorá sa bolestne dotkla každej rodiny v dedine. Veľká vojna navždy vzala mužov v najlepších rokoch, manželov a otcov zo svojich rodín a do rodín priniesla obrovskú drahotu, rekvirácie, potravinové prídely, zle obrobené polia, hlad a plač, veľa slz. Napokon tak ako všetky doterajšie nezmyselné vojny.

Keďže sme mali na počiatku len jeden zdroj informácií - záhorský pomník, podarilo sa nám nakoniec zistiť viacero údajov, nielen úmrtia, ale aj zranenia a zajatia našich spoluobčanov, a to aj tých, čo nie sú uvedení na pomníku. V nasledovnom texte ich predkladáme.

A

Anta(o)lik Pavel, titulovaný slobodník, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 6. rota, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1884 (32 rokov); vojnové zajatie, Simborsk (Uljanovsk), Rusko (700 km východne od Moskvy). ① N³

B**Baláz Ján**

Baláz Ján, pešiak, uhorský kráľovský peší pluk zemebrany (Honvédu) číslo 14, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1880 (37 rokov); vojnové zajatie, Toržok, Tver, Rusko (100 km severozápadne od Moskvy). ① N

Baláz Juraj

Baláz Juraj, pešiak, uhorský kráľovský peší pluk zemebrany (Honvédu) číslo 14, 5. rota, Záhorce, narodený 1883 (31 rokov); Kopnutie koňom do pravej nohy, Posádková nemocnica Josefov. ② N

Baláz Juraj. Výrok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 21.3.1929. Vojak bývalého honvédskeho pešieho pluku č. 14, nar. 25.10.1883 v obci Balassagyarmat, župa Nógrád, Maďarsko, príslušný do obce Záhorce, okres Modrý Kameň, Slovensko, evanjelik, ženatý, sluha, ktorý sa zúčastnil bojov vo svetovej vojne a je od 18.12.1914 nezvestný, vyhlasuje sa za mŕtveho a ustanovuje sa deň smrti, ktorý menovaný neprežil 18.12.1916. Výrok zo dňa 21.3.1929 nadobudol právoplatnosť ***. Dodatočne zapísal kapitán duchovnej služby František Kovalčík. ③ Č

Baláz Juraj – nie je záznam s výnimkou zmienky v jednej karte zranení a strát bez údajov narodenia ako 26. spoločný peší pluk. ④ M

Ján Varga (r. 1932): To je rodina Slavovi Balážovi, jeho bratov otec alebo starý otec by to mohol byť. Ešte asi žije Janko Baláž vo Veľkom Krtiši. Slavov Balážov otec bol zo rokov richtár na Zahorciach za prvej republiky, toho som poznal. V húzontrogľach chodil po dedine, tomuto bratník, veľký richtár. Tohoto Baláža som nepoznal. Agronóm by mu mohol byť na družstve vnuk. Títo Balážovci voľakedy bývali tam, kde teraz Dinkovci, alebo Bojtošovci. Medzi nimi bola voľakedy malá izbička. Švagor – Celeng Samuel - im padol v druhej svetovej vojne. Išiel bojovať ako legionár do Afriky a potopila sa im loď. ⑤

Juraj Baláž, voj. – údaj na pomníku ⑥

Bódiš Ján

Bódiš Ján – 1884. Príslušník 26. spoločného pešieho pluku, 3. rota, medzi 11.-18.5.1915 nezvestný pri Vlekkie Blato. ④ M

Ondrej Pohanka (r. 1928): Jánovi Vargovi starý otec. ⑤

Ján Varga (r. 1932): Stará mama mi spomínala, že v prvej svetovej vojne zomrel jej otec, Ján Bódiš. Zostali po ňom tri deti, moja matka, sestra jej a brat. Starý otec zomrel niekde v Hercegovine, v Srbsku, či kde, neviem presne. V prvej svetovej vojne veľa zomreli, tam sú všetky mená napísané na pomníku. Po druhej svetovej vojne tam bol pomník po maďarsky. S Paľom Bódišom sme pretočili tabuľu a dali sme vyryť slovenské mená, na Sklabinej bol jeden kamenár. Spravili sme to

³ N – pôvodne v nemeckom jazyku, S – pôvodne v slovenskom jazyku, Č – pôvodne v českom jazyku, M – pôvodne v maďarskom jazyku

asi v 1950 – 1952 roku. Ja som bol v SZM tu, spravili sme zábavu, získali sme nejaké finančné prostriedky a za ne sme dali prerobiť tabuľu. ⑤

Ján Bódiš, voj. – údaj na pomníku ⑥

C

Cegléd Jozef, dôstojnícky čakateľ, peší pluk spoločnej armády číslo 26, guľometný oddiel, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1890 (27 rokov); ranený. ① N

D

Đurica Pavel, rotný hornista, peší pluk č. 26, nar. v Erdömeg, župa Hont, v Uhorsku dľa preukazu, rímsky katolík, nar. v r.1884, ženatý, roľník, umr. 14.11.1914 v Sulosowa, Ruské Poľsko, oblasť Kielce, prič. smrti padol pred nepriateľom, pochovaný 1*.11.1914 v Sulosowa*. Protokoloval Lukáts poľný kurát. Svedkovia smrti Dr. Lévai vojenský lekár poľný kurát Lukáts. ③ N

Đurek Jozef

Đurek Jozef – nie je záznam. ④ M

Ján Varga (r. 1932): Mne sa vidí, že tento Đurek bol tejto našej Anky Bednárovej – krčmárky – prastarému otcovi Filipovi Pavlovi (asi sa volal), sestra bola vdova Đureková, nemali deti. ⑤
Anna Bednárová (r. 1961): Tento Đurek Jozef bol švagor môjmu prastarému otcovi Pavlovi Filipovi. Zahynul v prvej svetovej vojne.

Jozef Đurek, voj. – údaj na pomníku ⑥

F

Filip Pavel, náhradný záložník, peší pluk spoločnej armády číslo 26 (IR. Nr. 26), 11. pochodová rota, Uhorsko, Hont, Záhorce, narodený 1881 (35 rokov); vojnové zajatie, Simbirsk (Uljanovsk), Rusko (700 km východne od Moskvy). ① N

Anna Bednárová (r. 1961): Filip Pavel je môj prastarý otec. Vrátil sa domov z prvej svetovej vojny veľmi pozde, asi po desiatich rokoch. Aj omšu mu už dali slúžiť, ale sa predsalen vrátil.

Flaška Ján?, pešiak, uhorský kráľovský peší pluk zemebrany (Honvédu) číslo 14, 1. rota, Erdőszelestén, narodený 1876 (39 rokov); Strelený do ľavej ruky a do praveho prsta. Záložná nemocnica v Jihlave. ② N

G

Garaj Pavel, pešiak, uhorský kráľovský peší pluk domobrany (Népfelkelö) číslo 14, 3. rota, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1874 (42 rokov); vojnové zajatie, Penza, Rusko (550 km juhovýchodne od Moskvy). ① N

Garaj Ivan, náhradný záložný pešiak, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 2. náhradná rota, Uhorsko, Hont, Záhorce, narodený 1879 (38 rokov); mŕtvy. (Umr. v Novo-Nikolajevsku /Novosibirsk/. Nepreukázané legálne.) (3000 km východne od Moskvy). ① N

Galbáč Ján, náhradný pešiak, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 3. rota, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1892 (25 rokov); vojnové zajatie, Rusko. ① N

H**Hromada Ján**

Hromada Ján, pešiak, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 7. rota, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1884 (32 rokov); vojnové zajatie, Charkov, Rusko (480 km východne od Kieva). ① N

Hromada Ján, pešiak, peší pluk č. 26, nar. v Záhorce, okres Modrý Kameň, Slovensko, tamtiež príslušný dľa zoznamu, evanjelik a. v., nar. v r.1884, ženatý, roľník, umr. 15.5.1917 v zajatí v nemocnici v Moskve, Rusko, príč. smrti skorbut dľa zoznamu, pochovaný 18.5.1917 na cintoríne inovercov v Moskve. Zapísal vrchný poľný kurát Henrik Hajdýn **. ③ S

Hromada Ján - 1884, evanjelik, na tlačennom zozname v porovnaní s kartou strát, že 13.9.1915 padol do ruského zajatia pri Rydomile. 18.5.1917 umrel na skorbut v moskovskej spojenej nemocnici. Na nasledujúci deň ho pochovali na miestnom luteránskom cintoríne. ④ M

Ján Hromada, voj. - údaj na pomníku ⑥

Hromada Juraj

Hromada Juraj - nie je záznam. ④ M

Juraj Hromada, voj. - údaj na pomníku ⑥

Hromada Ondrej

Hromada Ondrej, Andrej (v orig. Andreas), pešiak, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 2. rota, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1888 (27 rokov); ranený. ① N

Hromada Ondrej - v tlačennom zozname ako zranený predstavuje s veľkou pravdepodobnosťou rovnakú osobu. 26 ročný, evanjelik, ženatý. Záložník 26. spoločného pešieho pluku 24.12.1914 umrel na priestrel hlavy vo viedenskej záložnej nemocnici Maltézskeho rytierskeho rádu, 27.12. ho pochovali na Centrálnom cintoríne 91. parcela, III. časť, hrob č. 66. ④ M

M**Mäsiar Ján**

Mesjár (zrejme Mesiar, alebo dnes správne Mäsiar) **Ján**, pešiak, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 5. rota, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1892 (24 rokov); vojnové zajatie, Kansk, Jenisejevská oblasť, Rusko (dnes Krasnojarský kraj, asi 1000 km východne od Novosibirska). ① N

Mesják Ján, pešiak domobrany, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 4. náhradná rota, Uhorsko, Hont, Erdőszelestény, narodený 1895 (22 rokov); vojnové zajatie, Charkov, Rusko (480 km východne od Kieva). ① N

Mesiar - Slezák Ján, pešiak, peší pluk č. 26, nar. v Záhorce, župa Hont, Slovensko, tamtiež príslušný dľa zápisnice, evanjelik a. v., nar. v r.1895, ženatý, roľník, umr. 16.12.1916 v zajateckej nemocnici v Lucku, Rusko, príč. smrti nie je udaná, pochovaný 18.12.1916 na hrobitove v Lucku. Zapísal Pavol* Holísek poľný ***. Úradná správa voj. duch. správy čs. republiky vo Viedni čj 20994/*** z 10.11.1921. ③ S

Mäsiar Ján – 1895, príslušník 26. spoločného pešieho pluku. Umrel v ruskom zajatí 16.2.1916 v Slutcku (oblasť Minsk). Bol pochovaný v miestnom cintoríne č. II. Na tlačennom zozname je uvedené miesto internácie Charkov. ④ M

Ján Mäsiar, voj. – údaj na pomníku ⑥

Mäsiar Juraj

Mäsiar Juraj – 1895, evanjelik, slobodný, príslušník c. a k. 89. pešieho pluku, 8.10.1915 padol na následky priestreľu brucha vo volyňskom meste Swiszczew, na nasledujúci deň ho pochovali na miestnom cintoríne. ④ M

Anna Strhárová (r. 1935): Či to nebude z tých Mäsiarovcov, čo aj naše staré mamy, moja mamika Plevárova pochádzala z toho domu, kde býva teraz Marka Dinková. Tá mi vždy tak vravievala, ja som už bola deviata, no načo som im už bola? Tak tento Mäsiar môže byť z týchto veľa chlapcov. A dievčence boli moja mamika Plevárova, mamika Strhárova, u Marcibáčiho jedna bola. Jedna bola Zuza, Mara, Anča a štvrtú už neviem. Štyri boli. ⑤

Juraj Mäsiar, voj. – údaj na pomníku ⑥

Merez Štefan, pešiak domobrany, peší pluk spoločnej armády číslo 26, Uhorsko, Hont, Erdöszelestény, narodený 1892 (36 rokov); vojnové zajatie, Okhansk Permský kraj, Rusko (1.000 km východne od Moskvy). ① N

P

Pleva Ján – nie sú údaje o narodení, zrejme vyžiadaná osoba. Vojak 16. banskobystrického honvédskeho pešieho pluku, 4. rota, pri haličskej dedine Dobropole padol v dôsledku výbuchu granátu 3.1.1916. 5.1.1916 ho pochovali na vojenskom cintoríne do hrobu č. 352. Podľa inej karty cintorín bol pri vyvýšenine Bobulince. ④ M

Ondrej Pohanka (r. 1928): Ankin Plevárovej starý otec. ⑤

Anna Strhárová (r. 1935): To je môj starý otec. Moja mamika z deviatich u Mäsiarov sa vydala do Plevárov a on bol len sám chlapec a zahynul v prvej svetovej vojne. ⑤

Ján Pleva, voj. – údaj na pomníku ⑥

S

Štefko Pavel, pešiak, uhorský kráľovský peší pluk zemebrany (Honvédu) číslo 14, Uhorsko, Hont, Záhorce, narodený 1881 (36 rokov); vojnové zajatie, Nižnejdinsk, Irkutská oblasť, Rusko (600 km severozápadne od Bajkalského jazera). ① N

Strhár Pavel

Strhár Pavel, dôstojnícky čakateľ, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 9. rota, Uhorsko, Hont, Erdöszelestény, narodený 1889; padol (gefallen) 15.-17.6.1918 (29 rokov). ① N

Strhár Pavel, domobranecký dôstojnícky čakateľ, peší pluk č. 26, 14. poľná rota, Erdöszelestény, župa Hont v Uhorsku, tamtiež príslušný podľa preukazu, evanjelik a. v., nar. v r.1889, slobodný, umr. 15.6.1918 pri Gaiga* v Taliansku, prič. smrti ***, pochovaný 16.6.1918 v rokline* 500 južne* C. od Comporovere, hrob č. 4. Protokoloval Radler *** Svedkovia smrti *** *** (veľmi ťažko čitateľný). ③ N

Strhár Pavel – bez krstného mena, 1892, c. a k. 26. peší pluk, 6. rota. 3. – 10. 8.1916 nezvestný na nepomenovanom mieste. (4) M

Anna Strhárová (r. 1935): To je ten dôstojník, zo Strhárovej rodiny, z Marcinovho domu. Tam boli Jano sirota, Ďuro sirota, Marci – Martin – to je Dilhofovej starý otec, Ondriš Javšov, Ďuro Demeterov, Anča Barátiová (v Maďarsku), Števo Frčkov. Tento je jeden z nich. (5)

Pavel Strhár, dôst. zást. – údaj na pomníku (6)

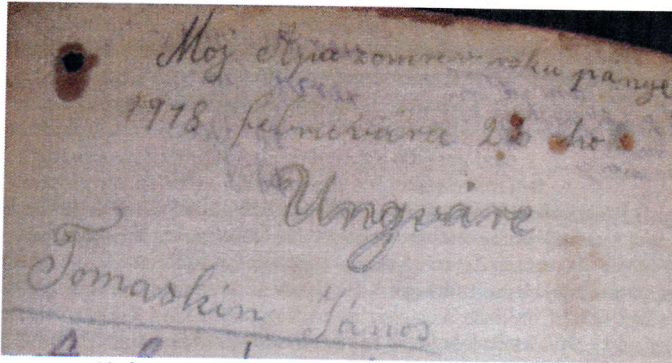
T

Tomiš Samuel, náhradný záložník, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 5. pochodová rota, Uhorsko, Hont, Selešfany, narodený 1886 (29 rokov); vojnové zajatie, Čita, Zabajkalsko, Rusko (500 km východne od Bajkalského jazera). (1) N

Tomaškin Ján

Tomaškin Ján, pešiak, peší pluk spoločnej armády číslo 26, Uhorsko, Hont, Erdöszelestény, narodený 1872; zomrel 24.02.1918 (46 rokov). (1) N

Tomaškin Ján – Zmiený na tlačennom zozname. Narodený 1892 alebo 1893. Príslušník 26. spoločného pešieho pluku. 24.02.1918 umrel v koložvárskej rezervnej nemocnici. Pochovali ho na miestnom cintoríne do hrobu č. 1037. (4) M

Obrázok 2: Fotografia záznamu v spevníku Tomaskin János

Ondrej Hromada (r. 1928): Ankin Tomišovej starý otec. (5)

Anna Strhárová (r. 1935): Môže byť len starému Tomišovi otec. Tomiš mali len „priezvisko“, do Tomišov sa k nim volalo ako k nám do Plevárov. To bude ten. (5)

Marta Strhárová (r. 1930): Ankin Výbošťokovej starý otec. Otec jej nedávno zomrel. Toho pamätám.

Anna Výbošťoková (r. 1948): Záznam v starom rodinnom spevníku: „Moj Apa zomrev roku pánye 1918 februára 26 ho Ungváre“ – Môj otec umrel v roku Pána 1918, 26. februára v Užhorode. (5)

Ján Tomaškin, voj. – údaj na pomníku (6)

V**Valent Ján**

Valent Ján, náhradný záložník, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 7. pochodová rota, Uhorsko, Hont, Záhorce, narodený 1879 (36 rokov); vojnové zajatie, Čita, Zabajkalsko, Rusko (500 km východne od Bajkalského jazera). ① N

Valent Ján, náhradný záložný pešiak, peší pluk spoločnej armády číslo 26, 7. rota, Uhorsko, Hont, Záhorce, narodený 1879 (36 rokov). Bol hlásený ako vojnový zajatec. Výmennou cestou sa vrátil ako vojenský invalid. ① N

Varga Michal, náhradný záložný pešiak, peší pluk č. 26, 2. náhradná rota, nar. v Erdöszelestény, župa Hont, v Uhorsku, tamtiež príslušný dľa preukazu, rímsky katolík, nar. v r.1888, umr. 17.12.1914 v Wojtostowo*, prič. smrti padol pred nepriateľom, pochovaný 17.12.1914 vo Wojtostowo*. Protokoloval Schönwiesner poľný kurát. Svedkovia smrti Dr. Szabó plukový lekár. ③ N

Vereský Ján

Vereský Ján. Výrok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 21.3.1930. Vojak bývalého honvédskeho pešieho pluku č. 14, nar. 4.12.1893 v Záhorciach, okres Modrý Kameň, zem Slovenská, príslušný tamtiež, evanjelik, slobodný, roľník, ktorý sa zúčastnil bojov vo svetovej vojne a je od 19.7.1916 nezvestný, považuje sa za mŕtveho a ustanovuje sa deň smrti, ktorý menovaný neprežil 19.7.1918. Výrok zo dňa 21.3.1930 nadobudol právoplatnosť 28.6.1930. Dodatočne zapísal štábný kapitán duchovnej služby František Finday*. ③ Č

Vereský Ján – bez údajov o narodení, záložník 26. spoločného pešieho pluku, 12. rota. Medzi 2.-10.9.1914 padol na ruskom fronte na nepomenovanom mieste. ④ M

Ján Vereský, voj. – údaj na pomníku dva krát ⑥

Vereský Juraj

Vereský (Vereczki) Juraj – 1893. Vojak 26. spoločného pešieho pluku, 16. pochodová rota, koncom októbra 1914 – začiatkom novembra nezvestný pri Scitniku. ④ M

Juraj Vereský st., voj. – údaj na pomníku ⑥

Ondrej Pohanka (r. 1928): Bývali tam kde Števo Sabo má dom, Vereskovci, Beža Betova – Vereskova tam bývala. ⑤

Anna Strhárová (r. 1935): Jedna Beža Vereská bývala tam kde teraz Števo Sabo „Betov“ má dom. Vereská sa volala a mala jednu dcéru, Bežka sa volala. Toto bude jej muž nebohý. Tá sa potom odsťahovala na Veľké Zlievce. Už zomrela aj dcéra jej už zomrela. Nevieť či Ján alebo Juraj bol jej muž. ⑤

Marta Strhárová (r. 1930): Tam bývali, kde teraz Lydka Zaušková. Tam bol popri Sabovcov starý dom, chrbtom do Sabovcov, predkom k ulici. Na predku im bola studňa. Ja ten dom ešte pamätám. Dole mali chyže (prenia chyža, zania chyža, kuchyňa, komora) a hore konice ako majú Sabovci nový dom. Tam hore bola Bagdalova studňa. Čo „Zauška“ – Jaušovci – kúpili bol Bagdalov dvor – to bol tetkin potom Albertovej. Po týchto Vereskovcoch inak Betovcoch boli nejaká rodina Jaušovci. Tí bývali v Balikovom dvore, proti starému Balikovmu domu (asi medzi Soňou Hromadovou a Ivetiným Balikovej domom). Jden bol Pohankov, druhý Jaušov. „Šúpovie“ domy. Strecha slamenná, ražná, zviazaná do „šúpov“. Narobili si „šupke“ a kladli, zväzovali na strechu. Lydka Zaušková by im mala byť nejaká rodina. ⑤

Lýdia Zaušková (r. 1955): Tete Vereskej zomreli obaja synovia v prvej svetovej vojne. Náš otec ich opatroval. Ak sa tí chlapi vrátia domov z vojny, mali im potom vrátiť dom. Niekde by mala byť ešte listina o tom. (5)

Čriepky spomienok

Michal Kišimon (r. 1940): Palika Móc mal na fronte starého otca, ktorý bol našim švagrom - Ján Móc (Antolík), stále nosil vo vreckách a to aj do poľa drobné kopejky pre šťastie, z ktorých dal aj mne. Ja som ako žiak nosil zo Želoviec poštu vo valcovitom plechovom zásobníku na náboje, tá sa po vložení pošty zamkla zámkom a v Seleštanoch som ju odovzdal práve švagrovi Mócovi, ktorý ju druhým kľúčikom otvoril a potom sme poštu roznášali. Ak sa dobre pamätám, bol aj na Piave, kde bol aj môj sused Michal Benedík, ten bol potom v Kanade, na fronte bol aj ďalší môj sused, Pavel Ďurkovič, starý pani Márie Šebianovej v Záhorciach, ten bol aj dosť ťažko ranený a doliečoval sa dlho doma ako maród a aj mu zostala už prezývka „Maródi“. Ja som si dlho myslel, že je to naozaj jeho meno. Zahynul počas 2. svetovej vojny vo svojom dome pri výbuchu míny, keď dom dostal priamy zásah. No a na fronte bol aj môj ďalší sused Samuel Licher a aj môj starý otec Samuel Tomiš, - ten sa dostal do ruského zajatia a na Sibíri ušli štyria, no po troch dňoch sa vrátili do tábora, lebo v obrovských horách boli stratení. Veľmi veľa mi o tom všetkom rozprával, volali ich "austrijci", vedeli hľadať vodu a kopať studne. Bol tam viac rokov na trase Omsk, Tomsk, Vladivostok. Starý otec mal aj skupinovú fotografiu čaty, ale neviem ju nájsť, asi ju deti zničili. Sused Ďurkovič mal aj krásny zarámovaný diplom za "Zranenie" stále visel pri dverách na stene, ale sa nezachoval. Škoda. V zajatí, kde bol aj starý otec na Sibíri a kde pracovali v nedoziernych lesoch s drevom, bolo mnoho tisíc "austrijských" zajatcov. Na obrovskom mítingu k nim mal dlhú reč Lenin, ktorý ich presviedčal, aby sa pridali k bolševickej červenej armáde. Na ruskom vidieku ani nevedeli mužiči, že sa udiala nejaká revolúcia u nich. Rovnako ich Rusi presviedčali, aby sa nevracali domov, ale aby zostali v Rusku a oženili sa tam! Veľmi si na nich cenili, že vedeli robiť mnohé remeselnícke práce a vyznali sa v poľnohospodárstve a vedeli liečiť aj dobytok, no asi najviac si cenili to, hlavne keď ešte boli v Kazachstane, že vedeli nájsť vodu a kopať studne - to sa rovnalo zlatu. Vo chvíľach voľna si čas krátili tak, že drobné ruské kopejky zapletali do vlasov z konského chvosta do strapcov, alebo ich inak upravovali. Ich ruskí strážcovia vedeli rátať len do - sorok - štyridsať, a tak ich teda aj rozdeľovali do pracovných skupín. Austrijcom to pripadalo veľmi zábavné to počítanie, hlavne pri večernom počítaní. Úteky zajatcov boli pomerne časté v malých skupinkách, ale neúspešné, hlavne po rieke si mysleli že budú mať nádej. Zo začiatku ich Rusi aj prenasledovali, potom to vzdali, že aj tak nemajú kam ujsť v tej divočine, čo bola aj pravda. Jedna malá skupina prešla 200 km a nestretla človeka, nakoniec sa úplne vyčerpaná vrátila. Starý otec Tomiš ale nie len on, doniesli domov veľké množstvo papierových rubľov, no už aj v Rusku aj doma im neboli k ničomu. Akurát poslúžili mne. Vo Vladivostoku, - ktoré už vtedy bolo krásne a moderné mesto a kde starý otec dlhšiu dobu bol, žilo viac než sto národností, prevládali však číňania, ešte učil aj mňa, ale viem už len pár slovíčok - tie najhoršie! Jeho najlepší kamarát bol z kúpeľného mestečka Héviz v Maďarsku. Stalo sa, že mu nejakým zázrakom došiel po veľmi dlhom čase dopis, v ktorom ho medzi inými pozdravuje aj malá dcérka Katka. No on žiadnu Katku doma nezanechal! Tak mal veľké problémy sa vrátiť domov. Aj také boli osudy "austrijcov". (5)

Obrázok 3: Ján Török - 1912

Šatková Jana (r. 1959): To viem, ako rozprávali príhodu, že na Vianoce každý z tých vojakov mal dostať hrnček kapustnice. Kdesi blízko vybuchol granát a do tej kapustnice im nahrnul zem. To bolo vtedy pre neho to najstrašnejšie na celom svete, že ešte ani tú kapustnicu na štedrý večer mu pánbožko nedoprial. Zo zajatia sa dostal, do služby k nejakému pánovi, staral sa mu o kone a prišiel odtiaľ naspäť. ⑤

Pavel Móc (r. 1969): Pamätám si starého otca, po dlhom čase mal ešte pušku doma, Manlicherku, opakovačku, čo monarchia používala. Pamätám si, že asi v r. 1976 odstrelil nejakého túlavého psa. Spomínal, že bol v ruskom zajatí ich strážili Tatári, psohlavi Tatári. Tam bol do konca vojny. Potom išli pešo z Ruska z vojny domov. Cestou domov mu jedna noha ochorela a musel chodiť o paličke. Umrel v 1980-tom. Tito dvaja – Móc Ján (Antolík) a Móc Pavol, boli nejaká rodina, slúžili spolu v jednotke a tam boli tiež spoluväzni v jednom tábore v Rusku. Pamätám si, že mal dosť časopisov „Honvéd“ doma, žiaľ ich už nemám aj nejakú vojenskú príručku písanú po nemecky. ⑤

Obrázok 4: Ján Török s bratom a priateľmi

Venujme našim ťažko skúšaným spoluobčanom tichú spomienku.

Na ich večnú pamiatku!